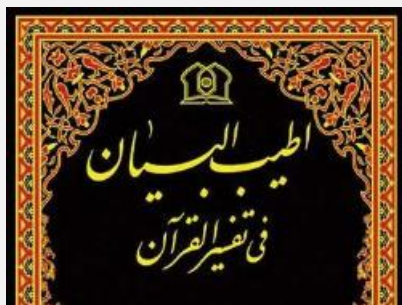




«اطیب البیان»؛ تفسیری فارسی که به اشاره امام عصر(عج) نگارش یافت

حجت الاسلام الهی با اشاره به مناسب بودن تفسیر «اطیب البیان» برای طبقه علما و عموم مردم، گفت: قطعاً مرحوم آیت الله طیب این روش را از قرآن کریم گرفته‌اند که تفسیری بنویسند که همه بتوانند از آن استفاده کنند.

حجت الاسلام الهی با اشاره به مناسب بودن تفسیر «اطیب البیان» برای طبقه علما و عموم مردم، گفت: قطعاً مرحوم آیت الله طیب این روش را از قرآن کریم گرفته‌اند که تفسیری بنویسند که همه بتوانند از آن استفاده کنند.

حجت الاسلام و المسلمین عباس الهی، عضو هیئت علمی جامعه المصطفی (ص) العالمیه در گفت‌وگو با خبرگزاری بین‌المللی قرآن (ایکنا)، به بیان نکاتی در معرفی و ارزیابی تفسیر اطیب البیان از مرحوم آیت الله سید عبدالحسین طیب اصفهانی پرداخت.

نگارش تفسیر اطیب البیان به سفارش ولی عصر(عج) و تأیید این تفسیر

الهی در ابتدای این گفت‌وگو با اشاره به مصاحبه‌ای که مرحوم طیب، خود با مجله حوزه داشته و نکاتی درباره نگارش این تفسیر و انگیزه نگارش آن بیان کرده است، گفت: ایشان می‌فرمایند که نگارش این تفسیر را تقریباً از سال 1341 شمسی شروع کردم و علت نگارش را هم سفارش حضرت ولی عصر(عج) عنوان می‌کنند که در عالم رؤیا به ایشان داشته‌اند. ایشان بیان می‌کنند که ما رؤیای صادقه هم داریم و خبر از این جهت این رؤیا برای خود این بزرگوار حجت است.

وی ادامه داد: مرحوم طیب در آن مصاحبه می‌فرمایند که از آن زمان به بعد به طور مداوم به نگارش این تفسیر مشغول شده‌اند و آخرین جلد آن، که یک تفسیر 14 جلدی است، در سال 1359 شمسی منتشر می‌شود. یعنی در واقع تألیف این دوره تفسیر 14 جلدی حدود 18 سال به طول انجامید.

الهی با اشاره به رؤیای دیگری که مرحوم طیب در مصاحبه خود نقل کرده است، گفت: ایشان می‌فرمایند که در رؤیای بعدی به حضرت حجت(عج) عرض کردم که آیا این تفسیر مورد رضایت شما هست؟ و حضرت فرمودند بله و یک امضاء هم کردند که آن امضاء یک نقطه بود و من دیدم نوری از این نقطه متصاعد شد و لذاست که من به کمال جرئت می‌توانم بگویم که نوشتن این تفسیر به امر آن حضرت و به امضای مبارک ایشان بوده است. در هر صورت این رؤیایی است که ایشان دیده بود و چون خود ایشان به عنوان یک عالم عادل صادق و قابل اعتماد بیان کرده بود، ما هم این را بیان کردیم.

ویژگی‌های تفسیر اطیب البیان

این پژوهشگر قرآنی در ادامه به بررسی و ارزیابی این تفسیر پرداخت و با اشاره به وجود شیوه‌ها و روش‌ها و گرایش‌های تفسیری مختلف، عنوان کرد: ما با شیوه‌ها و دیدگاه‌های متعدد تفسیری روبرو هستیم، مانند تفسیر روایی، تاریخی، ادبی، لغوی، عرفانی، فلسفی، کلامی، علمی، عقلی، فقهی، اخلاقی، اجتماعی، موضوعی و ... هر کدام از مفسران شیوه‌های خاص خود را دارند و بعضی بین این شیوه‌ها جمع کرده‌اند و ممکن است یک تفسیر شیوه‌اش همزمان روایی باشد، تاریخی باشد، ادبی باشد، لغوی باشد و شیوه‌های مختلف را جمع کرده باشد. بنابراین در تفسیر برخی از مفسرین همزمان چند شیوه و گرایش تفسیری برجسته است.

وی این مسئله را در مورد تفسیر اطیب البیان نیز صادق دانست و بیان کرد: این تفسیر هم روش تاریخی دارد، هم تفسیری لغتی است، هم کلامی است، هم علمی است، هم فقهی است و هم به شکل موضوعی به طرح یک موضوع می‌پردازد. بعضی از بزرگواران معاصر را هم دیده‌ام که در تحقیقات‌شان گفته‌اند که این تفسیر تفسیری منبری یا مجلسی است و این روش را به ایشان نسبت داده‌اند اما من هر چند به اهل منبر جسارت نمی‌کنم، اما پرهیز می‌کنم از چنین نسبتی.

وی با اشاره به طرح نکات ادبی از سوی مرحوم طیب در تفسیر، این را از محاسن تفسیر اطیب البیان خواند و گفت: ایشان بعضی وقت‌ها به شواهد ادبی و شعری اشاره می‌کنند و در مواضع مقتضی دیدگاه‌های کلامی و فقهی را هم بیان می‌کنند و این از ویژگی‌های خاص این تفسیر است.

وی با اشاره به توجه مرحوم طیب به شأن نزول‌ها و خواص السور، در مورد یکی دیگر از ویژگی‌های بارز این تفسیر بیان کرد: ایشان تا حدودی از تفاسیر دیگر هم بهره‌برداری می‌کنند، اما دعو ایشان و بنای ایشان بر این است که بیشتر از روایات استفاده کند. در واقع اصرار مرحوم آیت الله طیب در تفسیر اطیب البیان بر این است که از روایات کمک بگیرد و خیلی تکیه بر حرف‌های مفسران دیگر نکند.

وی افزود: در هر صورت این تفسیر می‌تواند یک تفسیر علمی باشد، یک تفسیر لغوی باشد، کلامی باشد و تا حدودی عقلی هم باشد و در عین حال می‌توان گفت یکی از ویژگی‌های تفسیر ایشان تفسیر آیات به وسیله اخبار و احادیث است.

نقد تفسیر اطیب البیان

الهی در ادامه به نقد تفسیر اطیب البیان پرداخت و با اشاره به وجود نقائص و کاستی‌هایی در این تفسیر، به شیوه نوشتاری تفسیر اطیب البیان و چیدمان مطالب آن اشاره و بیان کرد: باید این جا این نکته را گفت که مرحوم طیب در تفسیر هر آیه و در تنظیم هر جلد از مجلدات 14 گانه این تفسیر شیوه خاص و همگون و همسانی را برگزیده و انتخاب نکرده است. وی ادامه داد: ایشان بعضی از مطالب خارج از موضوع را، از نوع الکلام یجر الکلام، در تفسیر خود آورده است و به اصطلاح تفسیرش از اطناب ممل، یعنی اطاله کلامی که خسته‌کننده است، گاهی بی‌نصیب نیست و گاهی وقت‌ها دچار این مسئله هم می‌شود.

الهی با بیان این که مخاطب‌شناسی در تفسیر اطیب البیان مشخص نیست، اظهار کرد: البته من این را از یک جهت از محاسن این تفسیر می‌دانم؛ یعنی ایشان به گونه‌ای این تفسیر را به رشته تحریر در آورده است که هم کم‌سواد و کسی که خیلی درس نخوانده است می‌تواند از آن استفاده کند و هم کسی که عالم است و بر کرسی تدریس نشسته و صاحب کتاب‌ها و مقالات است. اما خوب است که یک مفسر مخاطب‌شناسی کند و معلوم باشد که کدام مطلب را می‌خواهد برای کدام مخاطب در چه سطحی بیان کند.

وی از دیگر نقائص و کاستی‌های این کتاب را وجود برخی روایات ضعیف و احياناً اسرائیلیات در این تفسیر دانست و گفت: البته این اشکالی است که کمابیش کتاب‌های تفسیری ما به آن مبتلا هستند و در این تفسیر هم مشاهده می‌شود. یکی دیگر از نکات مورد اشاره این عضو هیئت علمی جامعه المصطفی(ص) العالمیه به عنوان نقص تفسیر اطیب البیان و نقد آن، گرایش غیرتقریبی این تفسیر بود که تاحدودی در بعضی از مواضع به اختلافات فرقه‌ای دامن می‌زند.

شیوه خاص اطیب البیان، برگرفته از قرآن

وی در ارزیابی نهایی خود از این تفسیر گفت: در مجموع باید گفت که این تفسیر هم تفسیر علمی است و به درد قاطبه علما می‌خورد و پژوهشگران می‌توانند از آن استفاده کنند و هم تفسیری است که افراد کم سواد و آن‌هایی که خیلی تحصیلات ندارند به دلیل این که به فارسی هم نوشته شده است می‌توانند از آن استفاده کنند.

الهی این شیوه مرحوم طیب را برگرفته از قرآن دانست و بیان کرد: من فکر می‌کنم این امر قطعاً در ذهن مرحوم طیب بوده است و این روش را از قرآن کریم و از خداوند تبارک و تعالی گرفته‌اند که تفسیری بنویسند که هم طبقه پائین بتوانند استفاده کنند و هم طبقه بالا.

وی افزود: البته طیب یک بشر است و یک انسان است و ممکن است کارش نقائصی داشته باشد اما قرآن کریم کتاب خداست و از نقائص و ایرادها و عیب‌ها به دور است و من مطالعه تفسیر اطیب البیان را برای طبقه تحصیل کرده و طبقات مختلف طالبان علم که کمتر تحصیل کرده‌اند سفارش می‌کنم و می‌توانند برای مطالعه این تفسیر از مجموعه نرم‌افزاری جامع التفاسیر استفاده کنند.

الهی با اشاره به سابقه توجه‌اش به این تفسیر نیز گفت: من از آقای قرائتی شنیدم که بر این تفسیر خیلی تأکید می‌کردند و از آن وقت به تفسیر اطیب البیان علاقه‌مند شدم و بعضی از اساتید ما هم همین طور. الان هم من همچنان از این تفسیر بهره می‌برم و انشاءالله که بتوانیم هر چه بیشتر با این تفاسیر آشنا شویم و استفاده‌های بیشتری را از این تفاسیر ببریم.